

Zuckerman zbažený pout

Mladá fronta vydala už šestnáctou knihu **Phili- pa Rotha** (1933), letos opět žhavého kandidáta na Nobelovu cenu za literaturu, které se však ani teď bohužel nedočkal... Tentokrát jde o román více než třicet let starý, který dosud česky nevyšel a je posledním z devíti Rothových děl z volné série o Nathanu Zuckermanovi, které nám v češtině zatím chybělo: **Zuckerman zbažený pout** (přeložil Jiří Hanuš). Celkově jde o Rothovu dvadvacátou knihu přeloženou do češtiny. Prostřednictvím spisovatele Nathana Zuckermana, svého alter ego, sledoval americký autor téměř třicet let nejen přímo tohoto hrdinu, ale i proměny poválečných Spojených států. V románech a novelách *Elév* (1979), *Zuckerman zbažený pout* (1981), *Hodina anatomie* (1983), *Pražské orgie* (1985), *Druhý život* (1986) a *Duch odchází* (2007) je Zuckerman přímo hlavním protagonistou, v románech *Americká idyla* (1997), *Vzala jsem si komunistu* (1998) a *Lidská skvrna* (2000), které patří k vrcholům Rothovy tvorby, je pak prostředkovatelem, vyprávěčem příběhů jiných hrdinů; i o něm samém se ale samozřejmě leccos dozvíme. *Zuckerman zbažený pout* zachycuje Nathana v situaci, v níž se ocitl sám Roth poté, co vydal svůj asi nejslavnější román, skandální *Portnoyův komplex* (1969). Také Nathanův román *Carnovský* se stane v roce 1969 bestsellerem a z Nathana je rázem boháč; na románu prý vydělal milion dolarů. Jeho život se zcela změní. Roth román otevírá scénou, v níž Zuckerman jede newyorským autobusem k finančnímu poradci a jeden spolucestující v něm pozná slavného spisovatele a diví se, že jede autobusem, když má tolik prachů, že by si mohl koupit helikoptéru. Zuckerman najednou nemá klid, stále ho někdo obtěžuje, chválí ho nebo mu spílá za román plný otevřených sexuálních scén a sarkasmu, s nímž líčí zřejmě vlastní rodinu, jakož i celou židovskou střední vrstvu v Newarku v New Jersey, odkud Roth/Zuckerman pochází. Krátce před vydáním románu opustil Nathan svůj třetí manželku a odstěhoval se na druhý konec Manhattanu. Jeho matka žije v kolonii seniorů na Floridě, zatímco otec je po mrtvici v sanatoriu, kde ho matka navštěvuje. Paní Zuckermanová statečně odráží nápor zvědavých novinářů, ačkoli jí synova kniha velice ublížila, i když jí Nathan uklidňuje, že přece *Carnovský* není o ní. Autobiografické prvky jsou však jasné všem okolo a matka je ráda, že otec je už díky svému zdravotnímu stavu skandálu ušetřen. Netuší, že v tom se mýlí. Nathan začne trpět až jakousi paranoiou, když ho jednou večer v restauraci potká zkrachovalec Alvin Pepler, pocházející také z Newarku, kde znal některé Zuckermanovy příbuzné. Pepler se na literární hvězdu přilepí a svěruje se jí se svými problémy. A když začne kdosi Nathanovi telefonicky vyhrožovat únosem jeho matky a požadavkem peněz, myslí si Nathan, že jde právě o Peplera. Literární agent Nathanovi vyčítá, že si slávu a zasloužené peníze neumí užít. Ale jak? Nathan se cítí hrozně, lituje odchodu od andělsky dobré manželky, nepovedl se mu ani letmý románek s filmovou hvězdou Cesarou O'Shea, ví, že rodině svou knihou ublížil. Musí se ale zbavit pout, aby se s novou situací vyrovnal. To se mu nakonec podaří, ovšem ne bez těžkostí, ne bez hádky s mladším bratrem Henrym po otcově smrti. Když projíždí čtvrtí svého dětství a mládí v Newarku, uvědomí si, že minulost je pryč, že je už jen v jeho románu, protože vše se změnilo: Židé se ze čtvrti odstěhovali a ta je teď plná černochů; synagoga, do níž Nathan chodil až do třinácti na lekce hebrejštiny, je nyní modlitebnou Africké metodisticko-anglikánské církve. Rozchod s minulostí, zbažení se pout může být někdy až kruté: „Už nejsi synem žádného muže, nejsi už ani manželem hodné ženy, nejsi už ani bratrem svého bratra a také už odnikud nepocházíš,“ říká sám sobě Zuckerman. A čtenář, znalý ostatních Rothových románů, si může s uspokojením říci, že další kamínek do mozaiky Rothova díla a Zuckermanova života přesně zapadl.

Sebevraždy panen

Jeffrey Eugenides (1960) dosud publikoval jen tři romány, vždy s dlouhým, devítiletým odstupem, ale i tak je počítán mezi nejocetňovanější americké spisovatele současnosti. Debutoval v roce 1993 románem *Sebevraždy panen*, který v roce 1999 zdařile zfilmovala Sofia Coppolová; šlo tehdy o její první celovečerní film (u nás se v televizi hrál a na DVD vyšel pod názvem *Smrt panen*). V roce 2002 vyšel Eugenidesův druhý, neúspěšnější a nejslavnější román *Hermafrodit* (č. BB/art 2009), který byl oceněn Pulitzerovou cenou a stal se bestsellerem.

A v roce 2011 vyšla vynikající *Hra o manželství* (č. Host 2012). Autorovu prvotinu **Sebevraždy panen** teď vydal Host v překladu Martiny Neradové, která skvěle přeložila už *Hru o manželství*. První román je mnohem útlejší než ty dva následující a také mnohem méně rozmáchlý a více sevržený. A má velice melancholickou, tajemnou atmosféru, smutnou i osudovou. Odehrává se na konci 60. let minulého století v Detroitu, který po desetiletích úspěchu zažívá úpadek – čelí rasovým nepokojům a útlumu místního automobilového průmyslu. Do tohoto prostředí je zasazen příběh pěti dcer manželů

Lisbonových, žijících na jednom z detroitských středostavovských předměstí. Hezké a tajemné sestry Lisbonovy (13 až 17 let) přitahují zdejší chlapce, jítří jejich erotické představy a nedají jim spát. Celý román je neobvykle vyprávěn ve třetí osobě množného čísla skupinou chlapců ze sousedství, kteří dívky pozorují a snaží se k nim přiblížit a po letech, již jako dospělí, stárnoucí muži, na ně vzpomínají a pečlivě shromažďují výpovědi o jejich tragickém příběhu i předměty s nimi spojené. Touha po těch dívkách i jejich dobrovolná smrt je poznamenala na celý život: „... na dívky jsme začínali zapomínat a zároveň jsme si nepamatovali nic než je.“ – „... jsme šťastnější ve snech než se svými ženami.“ Celé vyprávění, plné zajímavých a nevšedních detailů, má jakousi zasněnou atmosféru vzpomínek na šťastná léta dospívání, které poznamená nevysvětlitelná tragédie pěti sester. Jejich otec je učitel, matka je na dcery dost přísná, oba jsou hluboce věřící a nechtějí dcerám dopřát styk s chlapci, moderní hudbu, slušivější oblečení nebo třeba make-up. Nedá se však na druhou stranu říci, že by jejich výchova byla přímo krutá či klášterní, alespoň dokud nespáchá sebevraždu první z dcer, ta nejmladší, třináctiletá Cecilia. Její první pokus je nejprve neúspěšný; doktorovi na otázku, co dělá v nemocnici a že ve svém věku ještě ani nemůže vědět, jak je život krutý, Cecilia odpoví: „Je vidět, že jste nikdy nebyl třináctiletá holka, pane doktore.“ A rodiče pěti dcer? Otec si jednoho dne uvědomí, že „dětí jsou jen cizinci, s nimiž bydlíte pod jednou střechou“. Když se chlapci na tragédii po letech ptají paní Lisbonové, řekne jim: „To mě na tom právě děsí. Vůbec jsem to nepochopila. Děti! Jak je máma porodí, už je nepoznává.“ Když matka své zbylé čtyři dcery po Ceciliiině smrti pustí zcela výjimečně v doprovodu spolužáků na školní ples a nejpříťažlivější ze sester, Lux, se vrátí pozdě, matčina výchova se zpřísní. Dívky se před chlapci ospravedlňují: „Cecilia byla divná, ale my nejsme. (...) My chceme jenom žít. Teď ještě aby nám to někdo dovolil.“ Dusivá atmosféra v uzavřeném domě se stupňuje. „Zatímco se Cecilia vařila ve štávě z vlastní krve, vypustila do okolí vzduchem přenosný virus, který zbylé dívky chytily, přestože původně nechtěly nic jiného než zachránit svou sestru.“ Dívky jsou melancholické, drží při sobě, ale zároveň na nich nikdo neshledá vysloveně depresivní stavy či sebevražedné sklony. Jejich smrt je nečekaná, ale zároveň, po té první sebevraždě, když se za rok zabijí i všechny ostatní sestry, vlastně ani ne tak překvapivá. A závěry? Ty se čtenář, ale ani vyprávěči nebo psychiatr, k němuž dívky občas chodily, nikdy nedozví. Možná chtěly jen uniknout, dostat se jinam, ale jinou cestu neznaly. Zoufale to řeší především Lux: ta jediná jako panna rozhodně nezemřela, prožila milostný románek s příťažlivým Tripem a před smrtí se oddávala i jiným mužům a dokonce se bála, že je těhotná... Autor zachovává tajemství lidské duše i svého příběhu, který je však o to příťažlivější a nedá čtenářům na román jen tak zapomenout.

MILAN ŠILHAN

Radosti zahradníka

Jak významné postavení může zahrada pro člověka mít, možná nejlépe vystihují následující slova Jana Balabána: „Zahrada, to je jako dům bez stropu.“ Ohlédneme-li se pak po literatuře, která by se dokázala uspokojivě takto zhostit zahrady jako velkého tématu, nenajdeme toho – aspoň v češtině – mnoho. Náš asi nejznámější popisovatel zahradní krásy, Karel Čapek, k tomu přistoupil poměrně pragmaticky, bez přehnaného sentimentu a poezie (jeho fejetony pod titulem *Zahradníkův rok* vyšly poprvé v roce 1929). Čapek je ale při své exaltovanosti a výčtech přece jen spíše zahrádkářem, než poetickým zahradníkem. Možná stojí za to si toto někdejší umění připomenout. Co se týče „starých umění“, vrhli jsme se už na vaření, teď by tedy mohla na řadu přijít zahrada. Obzvlášť dnes, kdy ti, kdo zahradu mají, trpí často jen strachem z péče o ni a možností, které prostor nabízí. Takové zahrady jsou pak jen prázdnými výrazy, nádobami bez obsahu,